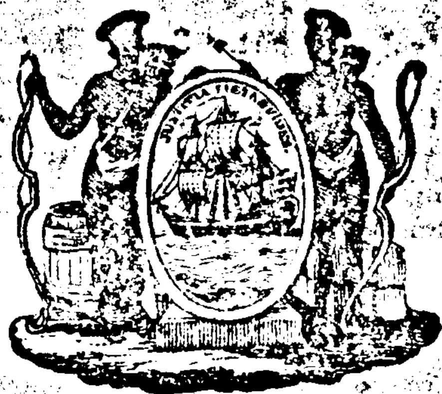
Ao. 1855. No. 4.
Dingsdag, 9 Januarij.

SURINAAMSCHE COURANT EN GOUVERNEMENTS ADVERTENTIE BLAD.

PUBLICATIE
van den 3n. Januarij 1855;
houdende intrekking der bepalingen van artikel 21 der Publicatie van 5 | 6 December 1828 G. B. No. 23 en van artikel 9 der Publicatie van 7 | 8 October 1839 G. B. No. 13.

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOUVERNEUR DER KOLONIE *SURINAME*,

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, SALUT! doet te weten:

In overweging hebbende genomen, dat het, ter wegneming van allen twijfel nopens de voortdurende toepassing van de, sedert jaren in onbruik geraakte bepalingen van art. 21 der Publicatie van 5 | 6 December 1828 G. B. No. 23, en van art. 9 der Publicatie van 7 | 8 October 1839 G. B. No. 13, raadzaam is voorgekomen, die artikelen in te trekken;

Den Kolonialen Raad gehoord,

Heeft goedgevonden en verstaan, te bepalen:

Eenig Artikel.

Artikel 21 der Publicatie van 5 | 6 December 1828, G. B. No. 23, en artikel 9 der Publicatie van 7 | 8 October 1839, G. B. No. 13, zijn ingetrokken.

En zal deze op de gebruikelijke wijze worden afgekondigd en in het Gouvernements Blad geïnsereerd.

Paramaribo, den 3 *Januarij* 1855.

O. VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT.

Ter ordonnantie van den Gouverneur,

De waarnemende adjunct Gouvernements-Secretaris, belast met de functien van den Gouvernements Secretaris,

E. A. VAN EMDEN.

Gepubliceerd den 5n. Januarij 1855.

De waarnemende adjunct Gouvernements-Secretaris, belast met de functien van den Gouvernements-Secretaris,

E. A. VAN EMDEN.

PUBLICATIE
van den 6n. Januarij 1855;
waarbij het eerste lid van art. 94 van het, bij Publicatie van 12 Mei 1840 G. B. No. 3, ingevoerde, Reglement op het Brandwezen wordt vervallen verklaard en vervangen door eene nieuwe bepaling.

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOUVERNEUR DER KOLONIE *SURINAME*,

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, SALUT! doet te weten:

In overweging hebbende genomen, dat het, tijdens de vaststelling van het Reglement op het Brandwezen (Publicatie 12 Mei 1840 G. B. No. 3) te Paramaribo aanwezige getal van *vier groote* brandspuiten, elke met eene bemanning van ongeveer *tachtig* man, later is vermeerderd geworden met *zes kleine* spuiten, elke met eene bemanning van *twaalf* man;

en dat het dientengevolge noodig is, eene verandering te maken in de bepaling der premien, volgens het eerste lid van artikel 94 van vermeld Reglement, toekomende aan de bemanningen van de ter plaatse des brands het eerst werkende spuiten;

Den Kolonialen Raad gehoord,

Heeft goedgevonden en verstaan, te bepalen en vast te stellen, gelijk geschiedt bij deze:

Eenig Artikel.

Het eerste lid van art. 94 van het bestaande Reglement op het brandwezen wordt vervallen verklaard en vervangen door het volgende:

» Van Gouvernements wege zullen premien worden uitgereikt aan de bemanningen van de ter plaatse des brands het eerst werkende en watergevende drie kleine en twee groote spuiten, en wel:

» Van de eerst werkende en watergevende der kleine spuiten, ten bedrage van vijf en twintig gulden (*f* 25,00);

» en van de twee eerstvolgende kleine spuiten, voor de bemanning van elke twaalf gulden (*f* 12,00);

» van de eerst werkende en watergevende groote spuit, ten bedrage van honderd vijftig gulden (*f* 150,00);

» en van de eerst daarop volgende groote spuit, ten bedrage van tachtig gulden (*f* 80,00.")

En zal deze op de gebruikelijke wijze worden afgekondigd en in het Gouvernements Blad geïnsereerd.

Paramaribo, den 6 Januarij 1855.

O. VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT.

Ter Ordonnantie van den Gouverneur,

De waarnemende adjunct Gouvernements-Secretaris, belast met de functien van den Gouvernements-Secretaris,

E. A. VAN EMDEN.

Gepubliceerd den 8 Januarij 1855.

De waarnemende adjunct Gouvernements-Secretaris, belast met de functien van den Gouvernements-Secretaris,

E. A. VAN EMDEN.

Gouvernements – Secretarie.

Paramaribo, den 5 Januarij 1855.

Bij Gouvernements-resolutie van den 3n. dezer maand No. 2, is bepaald, dat gedurende de afwezigheid van den *Havenmeester* en *Scheepsmeter* G. Duijckinck, diens functien zullen worden waargenomen door den 1n. Assistent ten burele van den Procureur Generaal J. van Lier.

De waarnemende Adjunct Gouvernements-Secretaris, belast met de functien van den Gouvernements-Secretaris,

E. A. VAN EMDEN.

Gouvernements – Secretarie.

Aanzoek voor Vrijgeving.

1855.

5 Jan. Van den slaaf *Isaak*, geboren in 1813, zoon van *Henrietta*, toebehoorende voor den vrijdom aan P. A. Waakhuijzen.

» » Van de slavin *Dusiana*, geboren in 1827, waarvan de moeder onbekend is, en hare kinderen: *Charles*, geboren in 1853 en *Marguerite*, geboren in 1854, toebehoorende aan, plantaadje *Nieuw Acconoribo*, divisie *Matappica*.

De waarnemende adjunct Gouvernements-Secretaris, belast met de functien van den Gouvernements-Secretaris,

E. A. VAN EMDEN.

Tweede afkondiging.

POLITIE.

De Ingezetenen dezer stad en hare buitenwijken, worden bij deze herinnerd aan de naleving der Notificatie van den 14 | 15 Januarij 1847 (G. B. No. 1), waarbij aan houders van *Paarden, Ezels, Hoornvee, Schapen, Geiten* en *Varkens* de verpligting wordt opgelegd, om jaarlijks vóór den 15 Januarij, aan het Bureau van den ondergeteekende eene nauwkeurige opgaaf te doen van de *hoeveelheid* en de *soort* van het hun in eigendom toebehoorende vee.

Paramaribo, den 6 Januarij 1855.

De Procureur Generaal,

J. Æ. LISMAN.

HOUDERS of GEBRUIKERS van PAARDEN, worden herinnerd aan het doen der aangiften bedoeld bij Art. 10 der publ. dd. 4 September 1854 No. 10; en dat wel vóór den 10den dezer maand met herinnering tevens aan de strafbepaling op de overtreding ten deze bij Art. 11 van opgemelde Publicatie vastgesteld.

Paramaribo, den 5 Januarij 1855.

De Koloniale Ontvanger en Betaalmeester,

A. WILDEBOER.

Transport.

Den 5den Januarij 1855. Sophia Andrea Soest voor hare minderjarige kinderen aan Saraatje van Heijningen voor hare minderjarige kinderen, van het Huis en Erf aan de *Watermolen straat*, N. W. La. A No. 198. O. W. La. B No. 25.

Paramaribo, den 5 *Januarij* 1855.

De waarn. Griffier bij het Geregtshof,
[493] MARTINI VAN GEFFEN.

Transport.

(178) Den 8n. Januarij 1855. Rachel Mozes Polak voor zich, en Isay Mozes Polak, als gemagtigde van Juda Mozes Polak en van Sara Mozes Polak, en als voogd over de minderjarige Anna Mozes Polak, welke thans zijn erfgenamen ieder voor ⅕ aandeel in den boedel wijlen Mozes Jacob Polak, aan Isay Mozes Polak, van ⅘ aandeelen in het Erf met de daarop staande Gebouwen aan de *Graven straat*, N. W. La B No. 57, O. W. La. D No. 33.

Paramaribo, den 8 *Januarij* 1855.

De waarn. Griffier bij het Geregtshof,
MARTINI VAN GEFFEN.

---

[182] De Exploicteur bij het Geregtshof in de kolonie *Suriname*, zal op Vrijdag den 26n. Januarij 1855, des voormiddags ten *half negen* ure, publiek bij executie verkoopen:

De Plantaadje **NIEUWHOOP** cum annexis, gelegen aan de rivier *boven Commewijne*, tusschen de verlatene plantaadjen *Siparipabo* en de *Vier Kinderen*, aankomende Judith Gomperts weduwe Machiel Alexander Salomons.

Paramaribo, den 8 *Januarij* 1855.
SIMON ABENDANON Sz.

---

(181) De Exploicteur bij het Geregtshof in de kolonie *Suriname*, zal over *een* jaar en *zes* weken, dag en datum nader te bepalen, publiek bij executie verkoopen:

De Plant. **KROONENBURG** cum annexis, gelegen aan de rivier *beneden Commewijne*, aankomende voor ⅘ aandeelen P. Arthur en voor ⅕ aandeel de wed. A. C. Beazlij, den 6 Januarij 1855 onder Sequestratie gebragt.

Paramaribo, den 8 *Januarij* 1855.
SIMON ABENDANON Sz.

Schutterij van *Paramaribo*.

Tweede Oproeping.

De *Commissie van Inschrijving en Vrijstelling* voor- en van de Schutterij, roept bij deze op, alle vrije Mannelijke Ingezetenen, welke bewijsselijk aan *Paramaribo* woonachtig zijn, immers zich aldaar bewijsselijk ophouden, of hun verblijf hebben, voor zoo verre zij namelijk op den *eersten* Januarij 1855 den vollen ouderdom van *achttien* jaren bereikt hebben en hun *vijftigste* nog niet zijn ingetreden, welke nog niet reeds in de Schutterij zijn ingelijfd, van welken rang, staat of orde zij ook zijn mogen, zonder onderscheid of zij vermeenen mogten, al dan niet tot de vrijgestelden te behooren, met uitzondering nogtans van de zoodanigen welke volgens art. 3 van het Reglement voor de Schutterij, gearresteerd den 31sten December 1835, en 13 Mei 1836, van de persoonlijke dienst bevrijd of van schriftelijke Finale Vrijstelling van de Commissie voorzien zijn.

Wordende bij deze herinnerd aan art. 5 *der Wet van* 13 *Mei* 1836, (*Gouvern. Blad No.* 7,) *waarbij degenen welke aan de oproepingen geen gehoor hebben gegeven, zullen gestraft worden met eene geldboete van niet minder dan VIJFTIG en niet meer dan HONDERD Gulden, of wel met eene gevangenzetting van niet minder dan TIEN dagen en niet langer dan EENE maand.*

Zij zal vergaderen in het locaal van de Burger-Hoofdwacht aan den *Ouden Oranjetuin*, van 's morgens 9 tot 12 uren op Maandag den 15den Januarij 1855.

De voor de Commissie verschijnenden, zullen de Letter en het Nummer hunner woonplaats en den naam der Straat, moeten opgeven.

Paramaribo, den 8 *Januarij* 1855.

Namens de Commissie voornoemd,
S. M. BROMET,
Secretaris.

De ondergeteekende, Directeur van 's Landsgrond *Boniface*, verwittigt bij deze alle VOERTUIGHOUDERS, om, ingevolge Publicatie dd. 27 Februarij | 29 Maart 1815, hunne **WAGENS** en **KARREN** op ZATURDAG den 13 dezer maand op voornoemden grond te brengen, ten einde gemerkt te worden, met overlegging van het bewijs van Patent, de letter en het nummer der woonplaats en den naam der straat.

Paramaribo, den 8 *Januarij* 1855.
J. F. FAVEREIJ Jr.

Aanbesteding.

De ondergeteekende zal onder nadere goedkeuring van Z. Exc. den Heer Gouverneur, aan den minst inschrijvenden aanbesteden de levering van:

Eenen **LASTDRAGER** of **PONT**, lang 50 voeten, breed aan den bodem 9, en aan den bovenkant 12 voeten en diep 4 voeten.

De conditien zijn verder ter inzage aan het bureau van het genie-departement, alwaar tevens de billetten zullen worden aangenomen tot en met den 20sten Januarij, ten 12 ure des morgens.

De Officier belast met het Genie-Departement,
C. A. VAN SIJPESTEIJN.

De ligting der bus van inschrijvingen ter Gouvernements Secretarie wegens den geannonceerden verkoop van

80 a 100 PUNCHEONS **RUM**,

van de Gouvernements plantage *Catharina Sophia*, zal op Maandag, den 15 dezer maand, geschieden.

Paramaribo, den 5 *Januarij* 1855.

De Beheerder van Plantage Catharina Sophia,
WM. HUMPHREIJS.

Buitenlandsch Postwezen. — Engeland.

De Engelsche regering getroost zich aanzienlijke kosten voor het buitenlandsche postwezen, zoowel van Engeland naar de overige Europeesche staten als naar de overzeesche, over de twee oceanen.

De Compagniën welke daartoe rijks subsidie ontvangen, zijn ten getale van dertien, namelijk 8 trans-Atlantische, welke veertien voorname liniën vormen en alle vijf werelddeelen aandoen; en daarbij 5 diensten op Europa, waarvan vier tusschen de verschillende Europesche havens van het Engelsche rijk.

Het totaal der subsidien, jaarlijks door het rijk aan die dertien postdiensten uitgekeerd, bedraagt 895,275 Pond Sterling of ongeveer *f* 10,700,000, waarvan ca. *f* 10,000,000 voor de trans-Atlantische, het overige voor de Europesche liniën.

Deze subsidiën voor het in stand houden der buitenlandsche mails worden nagenoeg gevonden door de netto winst op het vervoer der binnenlandsche brieven (ruim 900,000 Pond Sterling bedragende), zoodat het geheele postwezen, al zijne deelen te zamen genomen, zijn eigen kosten draagt, doch geen inkomen aan den Staat oplevert.

De uiterste punten door de overzeesche paketten bevaren, zijn: Vigo, Porto, Lissabon, Cadix, Gibraltar, Alexandrië, Suez, Calcutta, Hongkong, Singapoera, Sidneij, Bombay, door de Roode Zee; de Kaap de Goede Hoop, Port-Natal, Fernando-Po; Halifax, Boston en New-York; de Bermudische eilanden en St. Thomas; de Antilles en Brazilie; Panama, Callao en Valparaiso.

Het sijsteem van frankering door middel van postzegels wordt gaandeweg in de meeste landen algemeener. Na Engeland, alwaar deze gelukkige maatregel het eerst in werking kwam, volgden België, Frankrijk, Nederland en Pruissen. — Dit laatste rijk heeft thans eene verbetering ingevoerd, namelijk door het verkoopen van *enveloppes* met een postzegel voorzien, in plaats van de enkele zegels; dit is een stap te meer om het gebruik dezer laatste te bevorderen. — Immers, daar men toch *enveloppes* bezigt, is het reeds eenvoudiger, deze te nemen, dewijl men dan tevens de aanhechting van het postzegel uitspaart. — Buitendien zullen op schrijftafels enz. de losse postzegels gemakkelijker verloren raken, 't geen bij de gezegelde *enveloppes* niet het geval is. — Zoo is hier voor den gebruiker eene vereenvoudiging en bezuiniging te meer.

Volgens Parlements opgaven zijn er in Groot Brittanje en Ierland 986 postkantoren, en 6,612 huizen tot opname van brieven. — 1,810 dezer kantoren en ontvang-huizen, nemen postwissels aan. Het totaal getal brieven jaarlijks door het Postwezen ontvangen, is ongeveer 400 millioen. — De post legt jaarlijks op stoomwegen 2,330,000 uren gaans af. — De lengte der Engelsche postlinien per zee is 18,300 uren gaans. — De Mail-paketbooten leggen jaarlijks 533,000 uren gaans afstands. Het getal der postwissels jaarlijks afgegeven, is p. m. 5 millioen. — Het getal aanvragen naar vermiste brieven p. m. 10,000. — De netto inkomst van het postwezen is thans boven *f* 12,000,000 's jaars, de kosten bedragen *f* 16,800,000. — Jaarlijks wordt betaald aan spoorweg-maatschappijen voor brievenvervoer *f* 3,960,000; — aan stoomboot-maatschappijen *f* 10,200,000. — Het bedrag der afgegeven postwissels is jaarlijks *f* 120,000,000 en de jaarlijksche opbrengst van commissie daarvoor *f* 960,000. — De waarde in vermiste brieven bevat, in 12 maanden ongeveer, *f* 2,400,000.

Geval van vergiftiging door Visite-Kaarten.

Dr. Eichman (*Medic. Centralzeitung*, 1854, no. 31, en *Repertorium voor de Geneeskunde enz.*, 1854, p. 147) deelt een geval mede van eene vergiftiging met visitekaarten.

Het was, nadat de oorzaak van een langzaam kwijnen bij twee kinderen van 4 tot 6

jaren gedurende eenigen tijd verholen gebleven was en hun toestand immer verergerde, aan de zich openbarende verschijnselen duidelijk geworden, dat er eene loodvergiftiging in het spel was.

Bij een nader onderzoek ontdekte hij in het speelgoed der kinderen eene groote hoeveelheid fraaije, glanzende visite-kaarten waaronder verscheidene, die afgebeten en gekaauwd waren. Sedert Julij, terwijl de ontdekking eerst in September plaats had, waren die visite-kaarten onder het speelgoed gekomen en verklaarde de kindermeid dikwijls te hebben gezien, dat de kinderen ze in den mond hielden, aflekten, kaauwden enz.

Een terstond in het werk gesteld onderzoek wees groote hoeveelheden loodwit (zoogenoemd kremserwit) in deze aan, hetwelk, zoo als bekend is, tot de bereiding van visite-kaarten veelvuldig gebruikt wordt.

Beide kinderen zijn gelukkig hersteld, doch het duurde zeer lang, vóór zij weder volkomen gezond en sterk waren.

Deze waarneming behoort niet verloren te gaan voor ouders, daar zoodanige kaartjes dikwijls onbedacht aan kinderen tot speeltuig worden gegeven. In het algemeen behoorde er een naauwlettender toezigt plaats te hebben op geverwde of gekleurde voorwerpen, welke den kinderen worden in handen gegeven, daar deze kleuren veeltijds uit de schadelijkste vergiften bestaan.

Aan den Heer Redacteur van de *Surinaamsche Courant en Gouvernements Advertentie Blad.*

Mijnheer de Redacteur!

Het is voorzeker hard voor een ieder die zijnen pligt doet, die zijne waarde gevoelt in de betrekking hem door de Voorzienigheid aangewezen, achteruitgezet en miskend te worden; deze gedachte outwelde aan onzen boezem toen wij het *Surinaamsch Weekblad* van 7 Januarij lezende, onze aandacht vestigden op dit gedeelte der beschouwing van het jaar 1854: » In 1854 hebben zich vele kundige onderwijzers en onderwijzeressen hier gevestigd, zoodat met opzigt tot de opvoeding der jeugd zich onderscheidene lichtende punten aan de anders betrokkene lucht hebben opgedaan."

Ofschoon wij gewoon zijn de opkomende zon te zien aanbidden, het nieuwe te zien verheffen en het bestaande te zien verguizen, ontveinzen wij niet dat het ons leed doet, de geringschatting te ontwaren, waarmede het *Weekblad* verdiensten en bemoeijingen van sedert jaren gevestigde onderwijzers beoordeelt. Het is voorzeker eene onbetwistbare waarheid dat het onderwijs der jeugd van jaar tot jaar is vooruitgegaan en nog vooruit gaat, een ieder die slechts eenigermate daarmede bekend is zal zulks volmondig beamen; kan het voor de gevestigde onderwijzers anders dan hoogst grievend zijn te vernemen dat er » *in* 1854 *kundige onderwijzers en onderwijzeressen zijn aangekomen die zich als lichtende punten in eene betrokkene lucht opdoen*," doet zulks niet voorkomen als of er vóór dien tijd slechts *onkundige* onderwijzers, *donkere vlakken aan eenen helderen hemel* zouden geweest zijn? Ieder die belang stelt in onderwijs en opvoeding, zoowel hier als elders, zal het niet onbekend zijn dat het onderwijs hier, hoewel verre van volmaakt te zijn, echter ook verre is van op den laatsten trap te staan; de vele achtenswaardige mannen die, zonder de kolonie te hebben verlaten, thans de gewigtigste en eervolste betrekkingen vervullen, kunnen daarvoor ten bewijze strekken.

Het verslag der *Commissie van Onderwijs* geeft de gunstigste berigten over de scholen en het onderwijs.

Waar is dan *de betrokkene lucht* waarvan Mijnheer de Redacteur van het *Weekblad* spreekt? Doch is het hier boven aangehaalde niet reeds genoeg om de onjuistheid van het gevoelen van genoemden Heer Redacteur, het onderwijs betreffende, te doen blijken?

Is die heer zoo onkundig ten dien opzigte, dat hij zich dan eerst onderrigte alvorens mannen te beoordeelen wier betrekking reeds zoo vele moeijelijkheden medebrengt.

Verre zij het van ons hierdoor de verdienste der nieuw aangekomenen te willen verkleinen, neen, hartelijk roepen wij hun welkom toe, hopen dat Gods zegen hunne pogingen vergezelle en die tot nut dezer ons dierbare volkplanting doe gedijen!

Zij zullen het ons ook zeker ten goede houden, dat wij het niet konden versmoren, dat wij ons hart lucht moesten geven, daar wij ons zagen aangetast in datgene wat ieder regtschapen mensch zoo waard is: ons gevoel van eigenwaarde.—

Mijnheer de Redacteur, door de plaatsing van bovenstaande regelen zal UE. bijzonder verpligten.

UE. Dienaar,

R.

Paramaribo,
den 8 *Januarij* 1855.

Een Gentsch Fabriekant.

Gent zoudt ge het Belgisch Manchester kunnen noemen. Wat is het er vol en wat is het er druk! Het is een bloeijende fabriekstad, en telt, rijk als het is, op de 104,000 zielen maar 57,000 inwoners, die openbaren onderstand uit de armenkassen trekken.

Neen, er is geen drukfout in die getallen. Meer dan de helft der bevolking wordt te Gent bedeeld. Toch is het druk in de werkplaaten en heeft men over arbeid en prijzen niet te klagen. Waar die treurige toestand dan van daan komt? Wel, waar die hier en elders uit geboren is. De algemeen heerschende kwaal, in goed Hollandsch: strekking tot verarming, gewoonlijk pauperisme, heeft éene grondoorzaak. Vraag het aan filantropen en aan volkshuishoudkundigen, zij zullen u zeggen: het zedelijk verval met name der lagere, maar ook der hoogere volksklasse, berokkent de jammerlijke ziekte, die duizenden naar den bedelstaf en erger nog sleept. Wel weet ik, dat op haren min of meer nadeeligen loop omstandigheden minder of meer werken. Ik ben niet degene, die het oor sluit voor de klagt, die hier op concurrentie, ginds op gebrek aan arbeid, elders op een drukkend belastingstelsel, daar weder op overbevolking, wijst. Maar de diepste wortel zit in de genoemde kwaal. Te Gent b. v. vinden duizende mannen en vrouwen overvloedig werk, en toch helpen er armoede en zedeloosheid elkaâr een handje, om velen jaar aan jaar den weg ten verderve aan te wijzen.

Het is er in de fabrieken zeer, of liever overdruk. Men werkt er dagelijks veertien en meer uren. Van vijf ure 's morgens tot acht ure 's avonds zijn de arbeiders in het touw. In sommige werkplaatsen wordt zelfs het halfuur voor morgen- en avondeten betwist, zoodat het zuur verdiende brood onder den arbeid door genuttigd, neen, binnengeslikt wordt. Ja, er zijn fabriekanten, die in den nazomer hunne knechts 's ochtends om vijf ure bij het licht laten beginnen, om ze te negen of tien ure 's avonds gedaan te geven. Is het druk, gelijk in het vorige jaar, dan maakt men er geene gewetenszaak van, om den dag eerst 's avonds elf ure te doen eindigen. De nacht van Zaturdag wordt daarenboven niet zelden aan den arbeid gewijd, totdat men het werk 's morgens ten zeven ure staakt. Nadat de machines schoon gemaakt zijn, wordt het weekloon uitbetaald en zoo begint, voor den fabriek-arbeider te Gent, de rusttijd op zondag tegen elf ure en duurt voort tot maandag morgen vroeg; terwijl men dan echter des namiddags eenigen vrijen tijd tot vergoeding van den zondag geeft. Zoo gaat het week in week uit. Als gij nog hierbij voegt, dat vaders en moeders hunne kinderen van acht jaren, en jonger nog, reeds naar de werkplaatsen medenemen en dezen even lange dagen als hunne onders moeten doorwerken, dan valt het u niet moeijelijk, om u eenig denkbeeld van den gezonken toestand der lagere klasse te vormen. Het ziet er in de achterbuurten dan ook treurig uit. In kleine, vunzige vertrekken zitten mannen en vrouwen, jongens en meisjes, op een gehoopt. Wel natuurlijk, want de dagloonen zijn er veel te laag. Dooreen gerekend, verdient een handwerker zes of zeven franken in de week. Moet hij nu daarvan huishuur en kleeding betalen, wat schiet er dan voor zijn gezin en tot voeding over? Ik behoef u niet te zeggen, wat er worden moet van menschen, die van de prille kindschheid af hunne dagen slijten in zulke fabrieken, hunne nachten in ellendige stulpen, hunne kort toegetelde rusturen in kroegen, door hunne eigene bazen in en bij de fabrieken geopend. Als gij de beschrijving van den zedelijken en ligchamelijken toestand der gentsche fabriekarbeiders, zoo als de kundige belgische arts Villermé die ergens geleverd heeft, laast, zouden uwe haren te berge rijzen, en wel verklaarbaar ware u het zeggen van den werkman: » Ik wil liever sterven, dan langer in de fabriek arbeiden."

» De bevolking, tot de kinderen van acht jaren toe, is tot op merg en been verdorven," zoo spreekt J. de Hemptinne over de Gentenaars. De edele man liet het niet bij praatjens. Hij wilde handen aan het werk slaan. Hij kende den ziekelijken toestand door en door. Daarom sloeg hij ook den weg tot radicale genezing in, die niet te vinden is in de droomerijen van socialismus of communismus. Ook kan het wegnemen van alle hinderpalen, die den vrijen arbeid en den vrijen handel belemmeren, wel veel goeds, maar geen volkomen herstel te weeg brengen.

Verstandelijke, zedelijke en godsdienstige ontwikkeling der lagere standen, door les en voorbeeld der hoogere, ziedaar, volgens Hemptinne, het geneesmiddel, dat probaat is. Hij heeft het niet alleen voorgeschreven en aangeprezen, maar in eigen persoon aangewend. Wilt gij de bestanddeelen van zijn recept kennen? Ik deel u het dubbel voorschrift, met al zijne ingredienten, gaarne mede.

Het eerste, zedelijk-godsdienstige recept bevat het volgende:

1o. Om de onwetendheid der kinderen, waarvan onder zestig, van twaalf tot achttien jaren, slechts vijf lezen kunnen, tegen te gaan, wordt er eene zondagschool geopend, waarin aan de leerlingen, buiten het eerste onderrigt, ook christelijke denkbeelden en de kennis hunner pligten jegens God en de naasten, worden ingeprent.

2o. Ten opzigte der zedelijkheid wordt er binnen en buiten de fabriek streng toegezien en, bij overtreding, onverbiddelijk gestraft.

3o. Afschaffing van den vrijen maandag middag en van het schoonmaken der werktuigen, benevens het verrigten van arbeid op Zondag.

4o. Betalen van het werkloon op Zaturdag-morgen, in plaats van op Zaturdag-avond of Zondag-ochtend.

5o. Niet langer gemeenschappelijk werken van vrouwen en mannen, meisjes en jongens, in dezelfde lokalen.

6o. Een kleine verzameling goede boeken.

7o. In verband met de Zondagschool is een ruime plaats tot gymnastiesche oefeningen ingeruimd, met het doel, om de jongens den

ganschen Zondag door aangenaam bezig te houden en ze dus van kroeg en speeltafel af te trekken. Hierbij grijpt geen dwang plaats. Van de zestig, die de school bezoeken, blijven er doorgaans, uit eigen beweging, veertig op de speelplaats. Een jongeling uit den beschaafden stand leidt hunne ligchaamsoefeningen en een ander geeft aan de knapen onderwijs in het zingen.

8o. Gedurende den ochtend- en avondschafttijd verzamelen zich de arbeiders op eene plaats, waar zij zich met verschillende spelen ontspannen en voor kwade gesprekken bewaard worden.

9o. Kinderen onder de twaalf jaren mogen niet op de fabriek werken.

Het tweede recept, tot bevordering van stoffelijke welvaart, bevat deze regels:

1o. Een inrigting tot wederkeerig hulpbetoon, bij ziekte of ongeval der arbeiders, wordt daargesteld.

2o. Aan de werklieden wordt een weinig hooger, dan het gewone, dagloon uitbetaald. Die op het stuk werken krijgen betere stof, zoodat de arbeid daardoor verligt en de verdienste iets beter wordt.

De eigenaar heeft zich bij de aanwending van dit middel goed bevonden. Hij deelt mede, dat hij niet meer dan anderen uitbetaalt, omdat hij meer keus onder geschikte werklieden heeft, die uit vrees van weggezonden te worden, ijverig en naauwkeurig arbeiden.

3o. Er wordt eene soort van premie aan de arbeiders uitgeloofd, om hen daardoor tot meer ijverige werkzaamheid aan te sporen en het uitzigt op grootere winst te openen.

Tot hiertoe geldt dit slechts voor die bij het stuk werken; doch de wakkere Hemptinne is er op bedacht, om aan dit stelsel verdere uitbreiding te geven; want daar het werk van den spinner of wever in de uitvoering altijd een groot deel onder de (theoretische) berekeningen blijft van het spinsel of weefsel, dat hij leveren kan, zoo moet de fout elders te zoeken zijn. En het onderscheid ligt ook zeker hierin, dat men eenmaal aangenomen heeft: de spinner en wever kunnen in een geheele week zoo en zooveel verdienen. Levert hij nu in een tijdperk van krisis veel meer, dan wordt zijn weekloon verminderd en zelden in een gunstiger tijdperk verhoogd.

Door deze ondervinding wijs geworden, levert de arbeider dan juist zoo veel, als hij moet, en heeft er ook geen belang bij om zijn taak te vergrooten. De heer Hemptinne, het vertrouwen zijner knechts bezittende, sprak hierover met hen en kwam er alzoo toe, om hun voor meer werk premien te beloven. Het had gunstig gevolg. De eigenaars en de knechts genieten er, door meer voortbrenging en hooger loon, beide de vruchten van.

Door nog een ander besparing, worden de werklieden bevoordeeld. Het verbruik van olie bij de fabriekwerktuigen is aanzienlijk en door onachtzaamheid gaat er veel te loor. Sinds de knechts de helft van hetgeen aan olie bespaard wordt in hunne handen krijgen, is het gebruik reeds met een derde verminderd.

De werkuren verder zijn ook ingekort. Zij bedragen thans, behalve voor het schoonmaken der werktuigen, wekelijks twee en zeventig uren, terwijl ze in alle andere fabrieken, vier slechts uitgezonderd, een en tachtig bedragen. In weerwil van deze vermindering van werktijd is het loon hetzelfde gebleven. Door vermeerderde vlijt wordt er niet minder gewerkt.

Hemptinne, zijne voorgeschrevene middelen in praktijk brengende, ziet door den uitslag, waarmede zij bekroond worden, zijn menschlievenden wensch reeds gedeeltelijk vervuld. Hij schrijft namelijk: »Mogten de verbetering van bestaande, en de uitvinding van nieuwere machines niet slechts de eigenaars te stade komen, maar ook het lot der arbeiders verzachten en niet tot beknibbeling hunner karige bezoldiging verstrekken.

Zegt gij, die dit leest, somwijlen: wat zijn die middelen, door den gentenaar aangewend, eenvoudig! wel nu, als gij fabriekant zijt, of op onze fabriekanten kunt influeeren, bezig zelf het recept eens, of zie het anderen ter opvolging aan te prijzen. Blijkt het dan op de proef niet voldoende te zijn, dan kunnen wij Hemptinne laten weten, dat hij kwaal noch geneesmiddel kent, en hem beter onderrigten. Hij is zeker niet eigenwijs.

Is er een ander, die daarentegen het voorschrift te omslagtig vindt,— ook voor hem weet ik goeden raad. Hij neme er een enkel ingredient van over. Als bijv. de uitbetaling op Zaturdag avond eens afgeschaft wierd, gij zoudt eens zien, wat groote winst gij den gemeenen man bezorgdet. Ik wed, dat het hem op zijn kapitaal zeker vijf en twintig percent aan renten 's jaars verschilde. Dat wil nog al wat zeggen. Immers gij weet, dat op den Zaturdag de dag des Heeren volgt en dan de verleidelijke Maandag ochtend. Och heeren en bazen, betaal voortaan op Woensdag! Kroeghouders zullen u verwenschen, huismoeders zullen u danken, wat is u meerd waard?

Voor u en mij zelven weet ik ten slotte dit nog, dat regt te doen en weldadigheid lief te hebben burgerpligt is, en dat de beste christen de beste burger is. [*Overgenomen.*]

Bij het zien eener schilderij voorstellende eene uitgehongerde moeder met haar stervende kind aan de borst.

Ik zag, verdiept in mijmeringen,
Mij van de bleeke ellende omringen.
Een sulfer damp steeg naar omhoog,
Die 's hemels zonlicht overtoog.
En klacht op klacht, en zucht op zucht,
Weergalmden akelig door de lucht.

En handenwringend om heur wicht
Dat laafloos bij haar nederligt,
Zonk schreiend eene moeder neer.
Wat baat het of zij, keer op keer,
Terwijl de bronaar niet meer vliet,
Het d' uitgedroogden boezem biedt!
Ach vruchteloos! geen enkele drop
Van laafnis welt voor 't wichtjen op.
Slechts tranen heeft ze:
Maar wie zal
Bij tranen leven? Zij heur tal
Als 't talloos heir van zonnebollen,
Die rustig om heur aspunt rollen.

Als zomergloed, wen het roosjen bloeit
De teedre blaadjens zengt en schroeit,
En 't zilvren nat der wolk-tresoor
Niet langer dringt in 't kelkjen door;
Geen daauwdrop lavend nederzijgt,
Terwijl het naar verkoeling hijgt;
Dan kwijnt het, buigt het hoofdjen neer,
Verdort, valt af, en is niet meer. —

Zoo ook het wicht:
Een flaauwe zucht....
En stervensree was 't d' aard ontvlucht.

En 'k weende........
Tranen geven lucht
Bij 's levens wel en ongenugt.
't Was me of het doodsuur was geslagen
Voor al wat leeft, omlaag, omhoog: —
Geen lichtgeflonker aan den boog
Des hemels ooit meer op zou dagen.
En eeuwige nacht op zwarte vlerk
Doorrennend heel het maatloos zwerk,
Voortaan op heel de schepping rust,
Door hem in eeuwigen slaap gekust.
Zoo was 't mij.
Sneller rolt het bloed
Door de overspannen ader henen,
Bij 't rustloos zuchten, kermen, stenen,
Bij 't plengen van den tranenvloed.
En de adem Gods ruischt zacht en zachte
En schooner gloed omstraalt mij weer,
Bij 't wijken van ellendes nachte.
En ver en verder reikt het ooge,
Gericht naar 's hemels sterrenbooge.
En ambergeuren daalden neer
Op zijden wiek, uit reiner sfeer.
Daar, zweevend onder serafijnen,
Verzeld door 's hemels Cherubijnen,
Vermeiend zich in 's Eeuwigen lof,
Zag ik het wicht
In 't hemelhof. —
Om 't Engel-aangezicht
Praalt nu een gloriekrans,
Met meer dan sterrenglans,
Aan 's hemelstrans.
En met de ontelbere Englentallen
Hoorde ik van 's zuiglings lippen schallen:
Het loflied der onsterflijkheid.

Toen knielde ik aanbiddend en dankend
daar neer,
En juichte: »Wat God doet, is wel! —
Hem zij eer!"

Gedrukt bij **J. C. MULLER Az.**